

اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور (مطالعه موردی استان کهگیلویه و بویراحمد)

علی کشاورزاده^۱، محسن فرمهبینی فراهانی^۲، لطف الله ساعد موجشی^۳

چکیده

هدف اساسی پژوهش حاضر اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور و مطالعه موردی آن در آموزش و پرورش کهگیلویه و بویراحمد می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل، معلمان، کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین ارزیابی کیفیت دانشگاهی می‌باشد. در بخش اعتبارسنجی پژوهش، ۳۰۰ تن از افراد صاحب نظر ارزیابی کیفیت و کارشناسان صنفی و ستادی آموزش و پرورش به صورت هدفمند به عنوان نمونه پژوهش استفاده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. جهت بررسی اعتبار پرسشنامه از اعتبار صوری و محتوای استفاده و پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ انجام و ۰/۹۶ محاسبه گردیده است. در بخش مطالعه موردی، نمونه آماری به صورت تصادفی انتخاب و شامل ۲۶۰ معلم است. برای گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جهت بررسی اعتبار پرسشنامه از اعتبار صوری و محتوای استفاده و برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ و ۰/۸۹ محاسبه شده است. به طور کلی، پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده، توصیفی پیمایشی می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی آزمون (t) تک نمونه‌ای صورت گرفت. یافته‌ها حاکی از آن است که، مهمترین ملاک‌های ارزیابی کیفیت معلمان شامل؛ شش ملاک (ترکیب و توزیع معلمان، فعالیت‌های آموزشی معلمان، فعالیت‌های پژوهشی معلمان، الگوها و روش‌های تدریس معلمان، استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی) می‌باشد. همچنین، تمامی ملاک‌های مطرح شده و شاخص‌ها (شاخص‌های مطرح شده برای هر ملاک) در سطح مطلوبیت خوبی ارزیابی شده، محاسبه آزمون (t) در مورد هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها نشان داده که، ملاک‌ها و شاخص‌های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی برنامه معلمان مدارس کشور می‌باشد. همچنین، نتایج حاصل از اجرای چارچوب نهایی بر روی معلمان به منظور مشخص شدن وضعیت کیفیت آنها، (۴,۰۳۷۳) ارزیابی شده، که بیانگر سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد.

کلید واژه‌ها: اعتبارسنجی، ملاک، شاخص، ارزیابی، کیفیت، معلمان، مدارس دوره متوسطه.

^۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی آموزش عالی. دانشگاه کردستان. ایران، نویسنده مسئول، keshavarz.ali66@gmail.com

^۲. دانشیار دانشگاه شاهد، ایران.

^۳. دانشجوی دکتری برنامه ریزی آموزش عالی. دانشگاه کردستان. ایران.

دریافت: ۹۷/۷/۱۷ پذیرش: ۹۷/۹/۲۰

مقدمه و بیان مساله

آموزش و پرورش کلید فتح آینده است (فرمهبینی فراهانی، کشاورز زاده و نصیری، ۱۳۹۳). از دیر باز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان‌های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه‌ی فردا آماده سازد (عبداللهی، ۱۳۸۸). بنابراین، ضرورت دارد برنامه ریزان و سیاست گذاران آموزشی، معلمان و مسئولان آموزش و پرورش، برای برخوردار بودن آموزش و پرورش از کیفیت لازم تلاش کنند تا بتوانند دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان پرورش دهند (یادگارزاده، ۱۳۸۸).

پس از جنگ جهانی دوم، توجه به کیفیت در آموزش و پرورش با توجه به تغییرات اجتماعی اقتصادی و فرهنگی ناشی از جهانی شدن در بسیاری از کشورهای دنیا از جمله کشورهای آسیایی و در بین متخصصان، مدیران و سیاست گذاران آموزشی به صورت یک بحث جدیدی بوده است (جوادی، ۱۳۸۸). در این بین، بسیاری از کشورهای آسیایی، کار طراحی و ایجاد نظام‌هایی برای پرداختن به کیفیت و تضمین آن را در دهه ۹۰ در دستور کار خود قرار داده‌اند؛ برای مثال کشورهای مالزی، اندونزی، تایلند، فیلیپین و هند در این راه گام‌های مثبتی برداشته و تحولات عمده‌ای را در نظام آموزشی خود بوجود آورده‌اند.

آموزش متوسطه به تبع تحولات پیش آمده در جهان و ضرورت انطباق آن آموزش با نیازهای جدید و طرح مساله ی "کیفیت در آموزش و پرورش" توسط یونسکو و تأکید این سازمان بر آن، توجه اکثر کشورهای جهان را به خود جلب کرده است. کنفرانس برگزار شده در "ادینبورگ اسکاتلند" (۲۰۰۴) نیز شروع مناسبی برای توجه به امر کیفیت آموزش متوسطه در سطح منطقه و جهان بوده و ضرورت توجه به این امر را بیش از پیش آشکار کرده است (جوادی، ۱۳۸۸: ۷). با این وجود مهمترین زمینه تاریخی که باعث توجه به آموزش متوسطه شده، انقلاب صنعتی بوده است (ژی‌هیوان، ۲۰۱۷). از جمله مهمترین عامل‌های توجه به کیفیت آموزش متوسطه به عنوان آموزش متوسطه به عنوان حلقه ارتباطی بین آموزش‌های اولیه و آموزش عالی را می‌توان در افزایش بهره‌وری نیروی کار، افزایش درآمد افراد، کاهش هزینه بهداشتی، درمانی و اجتماعی جامعه و افزایش ضریب راه‌یابی به آموزش عالی، دانست (جاین و پرساد، ۲۰۱۸).

یکی از اساسی ترین عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش متوسطه، معلمان می‌باشند (اسحاقیان، ۱۳۸۲). در واقع معلم، مهمترین عامل درون مدرسه‌ای تأثیر گذار بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است (چارلس و جولی، ۲۰۱۱). شرط اساسی موثر واقع شدن معلمان در فرایند رشد و پیشرفت دانش آموزان و جامعه، برخورداری از کیفیت لازم می باشد (وزارت آموزش و پرورش ویرجینیا، ۲۰۱۱). بنابراین، شناسایی و ارزیابی کیفیت معلمان عامل مهمی در ارزیابی از فعالیت‌های آموزش و پرورش می باشد. هدف از ارزیابی کیفیت معلم، شناسایی اثربخشی کار معلم، کمک به دسترسی به اهداف آموزشی، بهبود کیفیت آموزشی با تضمین پاسخگویی و مسئولیت پذیری در عملکرد مدارس، بهینه سازی رشد و یادگیری دانش آموزان، شناسایی نقاط قوت و ضعف معلم، توسعه حرفه ای و شخصی و بهبود کیفیت سازمانی مدارس می‌باشد

¹ . Jihyun

² . Jain and Prasad

³ - Charles & Julie

(لنهام^۱، ۲۰۱۱). به تعبیری دیگر، هدف نهایی ارزیابی کیفیت معلم، سنجش بهره‌وری معلمان و ارائه راهکار برای ارتقاء آن و در نهایت، افزایش کیفیت یادگیری دانش‌آموزان است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۲، ۲۰۱۶).

از جمله مهمترین زمینه‌های گسترش توجه به ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه، مربوط به دهه ۱۹۹۰ می‌باشد. در این دهه در پی افت کیفیت آموزش مدارس متوسطه و به تبع آن کاهش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، بحث توجه به کیفیت کار معلمان مدارس متوسطه به عنوان بحث نخست سیاستگذاری آموزش متوسطه قرار گرفت (تایلر^۳، ۲۰۱۱). در این زمان بود که، سیستم‌های آموزشی ایالات سین سیناتی^۴ آمریکا، انگلیس^۵، شیلی^۶، فرانسه^۷ و فنلاند^۸، معلمان را به عنوان مهمترین عامل افت کیفیت مدارس متوسطه، شناسایی و به این ترتیب، مبحث ارزیابی کیفیت معلمان را به طور جدی دنبال و از آن به عنوان اساس توجه کیفیت آموزش متوسطه قلمداد کردند (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۰۹).

ارزیابی کیفیت معلم باید بر اساس معیارها و شاخص‌های دقیق و قابل اندازه‌گیری باشد تا نتایج آن برای بهبود عملکرد معلمان کاربردی باشد (استرانگ^۹ و توکر^{۱۰}، ۲۰۰۳). در این بین، نبود نشانگرها و معیارهای دقیق در ارزیابی از کیفیت معلمان، ارزیابی را مخاطره آمیز می‌سازد. در چنین حالتی، حرکات و رفتارهای سلیقه‌ای و فردی مشاهده می‌شود و امکان تبعیض قابل شدن و نبود معیار رتبه بندی در نظارت بسیار محتمل است (عبدالهی، ۱۳۸۶). بنابراین، برای ارزیابی کیفیت معلمان باید از رویکردهای ارزیابی دقیق، عینی، منطقی و قابل اندازه‌گیری در قالب ملاک‌ها و شاخص‌هایی استفاده نمود.

برای ارزیابی کیفیت معلمان از روش‌ها و الگوهای مختلفی نیز استفاده می‌شود. یکی از مهمترین این الگوها، الگوی اعتبارسنجی می‌باشد (فرمینی فراهانی و کشاورزاده، نصیری و الیاسی، ۲۰۱۴). الگوی اعتبارسنجی یکی از رویکردهای ارزشیابی آموزشی مبتنی بر نظر متخصصان می‌باشد. این الگو معروفترین مدل ارزشیابی کیفیت نظام‌های آموزشی در جهان است. در این الگو، شاخص‌های عناصر مختلف نظام آموزشی در دو مرحله "ارزشیابی درونی" و "ارزشیابی برونی" تدوین می‌شود. بر این اساس ابتدا عوامل مشخص می‌شوند، سپس ملاک‌ها و شاخص‌های (نشانگر) آن تعیین خواهد شد (فرمینی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۴؛ میرزامحمدی، ۱۳۸۵؛ بازرگان، ۱۳۸۰). این الگو در ایالات متحده سابقه‌ی یکصد ساله (جوادی، ۱۳۸۸). همین طور، کمیسیون اروپا^{۱۱} از اعضای خود خواسته تا در دستیابی به ساختارها و

1. Lanham

2. OECD

3. Tyler

4. Cincinnati

5. England

6. Chile

7. France

8. Finland

9. Stronger

10. Tucker

11. OC

رویکردهای جدید به اعتبارسنجی آموزش متوسطه اقدام نمایند (بانک جهانی^۱، ۱۹۸۸). مهمترین زمینه توجه به اعتبارسنجی در سیستم آموزش پرورش کشور، هفتصد و شصتین جلسه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش می باشد که، موضوع استقرار نظام اعتبارسنجی در آموزش پرورش مورد تصویب قرار گرفت (یادگارزاده، ۱۳۸۸).

بنابراین، موضوع ارزیابی کیفیت معلمان به عنوان یکی از عامل های مهم در فرایند ارزیابی درونی مورد توجه قرار گرفته و پژوهشی متعددی در این زمینه صورت گرفته است. از جمله؛ جاویدان، اسماعیلی و شجاعی (۱۳۹۷) عامل های، ارزش، دانش، انگیزش، توانایی، رغبت، باورها و صلاحیت اخلاقی را به عنوان مهمترین عامل های الگوی شایستگی معلمان معرفی کرده است. نتایج پژوهش میرکمالی، پورکریمی، فراستخواه و نامداری پژمان (۱۳۹۶) حاکی از این است که، برنامه درسی، موقعیت و فرایند یاددهی و یادگیری، مربیگری و منتورینگ، کارورزی، برنامه غیر درسی، استاد راهنمای کارورزی، الگوی نقش و معلم راهنما به عنوان مهمترین عامل های تضمین کیفیت برنامه ریزی آموزشی دانشجو معلمان می باشد. نتایج پژوهش خروشی، نصر، میرشاه جعفری و موسی پور (۱۳۹۴) نشان داده که، مهمترین شایستگی های مورد نیاز معلمان شامل؛ دانش، توانش، نگرش، عمل و اخلاق می باشد. رزی، امام جمعه و احمدی (۱۳۹۶) در پژوهشی مهمترین ویژگی های معلم اثربخش را شامل صلاحیت های حرفه ای، ویژگی های شخصیتی، مدیریت کلاس درس، مهارت های تدریس، نظارت و پایش و ارزشیابی معرفی کرده است. پژوهش عبداللهی (۱۳۸۶) در پژوهش با طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی، با استفاده از الگوی سیپ^۲، به اعتباریابی و رواسازی نشانگرهای ارزیابی عملکرد کیفی آموزشگاهی از جمله معلمان پرداخته است. میرزامحمدی (۱۳۸۵) در طرحی پژوهشی با هدف احصاء شاخص های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش، با استفاده از مدل سه عاملی نظام آموزش و پرورش (درونداد، فرایند و برونداد) مهمترین عامل ها، ملاک ها و شاخص های ارزشیابی نظام آموزشی را مورد بررسی قرار داده است. از جمله این عامل ها، عامل معلم می باشد که ملاک ها و شاخص های مربوطه به آن مورد بررسی قرار گرفته است. بقایی شیوا (۱۳۷۴) در طرح پژوهشی با هدف ارائه الگوی جهت اعتبارسنجی نظام جدید آموزش متوسطه^۳، عامل معلمان را به عنوان یکی از عامل های مهم در فرایند اعتبارسنجی معرفی و در ادامه استانداردهای پیشنهادی برای این عامل را استخراج نموده است. پژوهش بازرگان (۱۳۷۲) ضمن دسته بندی نشانگرهای آموزشی براساس مدل سیستمی، به چگونگی تدوین سیستم نشانگرهای آموزشی پرداخته است. شاخص های ارزیابی معلمان از جمله مهمترین این شاخص ها می باشد. نتایج پژوهش بشارت و رماهی^۳ (۲۰۱۶) نشان داده که، نتایج یادگیری مورد انتظار در برنامه درسی، فرایندهای یاددهی و یادگیری و مبتنی بر عمل، سازوکارهای حمایت و ارزیابی پیشرفت دانشجویان با چشم اندازها و اهداف فاصله دارد. از جمله مهمترین پیشنهادهای این پژوهش می توان به، کیفیت بخشی آموزش، کیفیت بخشی فرصت های یادگیری برای دانشجو معلمان و مدرسان، کیفیت بخشی به رهبری دانشگاه اشاره داشت.

1. Word bank

2. (CIPP)

3. Bsharat & Rmahi

پژوهش بشارت و رماهی^۱ (۲۰۱۶) نشان داده که، نتایج یادگیری مورد انتظار در برنامه درسی، فرایندهای یاددهی و یادگیری و مبتنی بر عمل، سازوکارهای حمایت و ارزیابی پیشرفت دانشجویان در فرایند برنامه معلمان با چشم اندازها و اهداف فاصله دارد. از جمله مهمترین پیشنهادها این پژوهش می توان به، کیفیت بخشی آموزش، کیفیت بخشی فرصت های یادگیری برای دانشجو معلمان و مدرسان، کیفیت بخشی به رهبری دانشگاه اشاره داشت. اویومی و فاتوکی^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی، مهمترین اجزای تضمین کیفیت تربیت معلم را؛ استاندارد پیشرفت تحصیلی دانشجو، کیفیت رهبری و مدیریت تربیت معلم، کیفیت یاددهی یادگیری، کیفیت برنامه درسی، کیفیت مراقبت، هدایت و حمایت دانشجو، ارتباط با ذینفعان، دانشجویان و جوامع، معرفی کرده است. پژوهش رابرت^۳ (۲۰۱۴) با بررسی یازده مقاله از ۱۱۱ مقاله ای پرداخته که از سال ۱۹۸۵ در زمینه کارایی معلمی پرداخته، سه بخش جاگانه را برای کارایی معلم ارائه داده که شامل- ابزارها، تجزیه و تحلیل عامل ها، تاثیرات فرهنگی- اصول، زمینه ها، ساختار معلمی-خصلت های معلمی، می باشد. پژوهش موخوپادیا^۴ (۲۰۱۴) طراحی برنامه درسی در دو بعد تئوری و عمل (کارورزی و کارآموزی)، تبادل برنامه درسی (تسهیم و توزیع برنامه جهت آشنایی و درخواست همراهی)، ارزیابی دانش آموزان (جامع و مستمر)، تحقیق در تربیت معلم (تحقیق در مؤلفه های تدریس اثربخش، ارزیابی برنامه درسی، جو سازمانی و تأثیر آنها بر عملکرد معلم)، پذیرش معلم (راهبردها و نحوه عمل) و برنامه کارورزی به عنوان هسته اصلی پارامترهای اثرگذار بر کیفیت تربیت و آماده سازی معلمان معرفی کرده است. در پژوهش کولشارستا و پندی^۵ (۲۰۱۳) مهمترین شایستگی ها در تربیت معلم عبارتند از شایستگی های آموزشی (شایستگی مفهومی، شایستگی زمینه ای، شایستگی تبادلی، شایستگی ها در تأمین و توسعه مواد یاددهی یادگیری، شایستگی های مرتبط با استفاده از به روز ترین فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند یاددهی یادگیری)، شایستگی های سازمانی (شایستگی های مرتبط با تعیین منابع، تجهیز منابع، مدیریت، تطابق و سازگاری، فعالیت های سازماندهی برنامه درسی مشارکتی، تعامل و کار با والدین، تعامل و کار با جوامع و شایستگی روحیه مشارکت و تشریک مساعی) و شایستگی های ارزیابی (ساخت گویه ها و ابزارهای ارزیابی، رویه های سنجش، تفسیر نتایج، کسب روندهای جدید در ارزیابی).

از جمله مهمترین پژوهش های دیگری که به ارزیابی کیفیت معلمان پرداخته اند می توان به پژوهش وزارت آموزش و پرورش ویرجینیا^۶ (۲۰۱۱) تحت عنوان استانداردهای اعتبارسنجی برای مدارس ویرجینیا؛ وزارت آموزش و پرورش هنگ کنگ^۷ (۲۰۱۱؛ ۲۰۱۲) در طرح پژوهشی تحت عنوان استانداردهای پیشرفته اعتبارسنجی برای سیستم های کیفیت مدارس کشور هنگ کنگ؛ اندرسون^۸ (۲۰۱۱) در پژوهش شاخص های تضمین کیفیت در آموزش متوسطه؛ پژوهش دلشاد و اقبال^۹ (۲۰۱۰) در زمینه شاخص های کیفیت برنامه های تربیت

1 . Bsharat & Rmahi

2 . Oyewumi & Fatoki

3 . Robert

4 . Mukhopadhyay

5 . Kulshrestha & Pandey

6 - Virginia Board of Education

7 - Ministry of Education, Hong Kong

8 - Anderson

9 . Dilshad & Iqbal

معلم پاکستان؛ وزارت آموزش و پرورش فیلادلفیا^۱ (۲۰۰۹) در طرح پژوهشی استانداردهای اعتباربخشی برای مدارس ایالت فیلادلفیا؛ مرکز ملی آمارهای آموزشی دپارتمان آموزش و پرورش ایالات متحده^۲ (۲۰۰۰)؛ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۳ (۱۹۹۸) در گزارش پژوهشی با عنوان نگاهی به آموزش و شاخص های آن؛ و باتانی^۴ (۲۰۰۰) در پژوهش نشانگرهای عملکردی سیستم آموزشی، اشاره کرد.

با توجه به تحقیقات انجام شده پیرامون اهمیت موضوع ارزیابی فعالیت های معلمان، نشانگرها و معیارهای دقیق در ارزیابی کیفیت معلمان به عنوان یکی از عوامل مهم در فرایند ارزیابی کیفیت معلمان به شمار می رود. در مقایسه پژوهش حاضر با ادبیات پژوهشی، می توان به این نکته اشاره کرد که، تمامی کارهای انجام گرفته، ابعاد، وسعت مطالعاتی و معیارهای دقیق و کمی در تدوین ملاک ها و شاخص های ارزیابی از کیفیت معلمان را نداشته اند. همچنین، در مطالعات انجام گرفته، اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های پیشنهادی به منظور مشخص کردن وزن و مطلوبیت آنها انجام نشده است. و در نهایت اینکه، پژوهش به منظور مشخص کردن کارایی و اثربخشی چارچوب پیشنهادی خود، به اجرای آزمایشی ملاک ها و شاخص های نهایی پرداخته اند. از طرفی دیگر با توجه به ملاحظات مربوط به رتبه بندی مدارس و معلمان، داشتن ملاک ها و شاخص های دقیق در جهت ارزیابی کیفیت معلمان می تواند در این زمینه راهگشا باشد. بنابراین، با توجه به ملاحظات فوق الذکر می توان گفت این پژوهش در میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز می باشد.

در پژوهش حاضر منظور از ملاک، عمده ترین ویژگی هر عامل است که به بهترین نحو ممکن وضعیت آن عامل را نمایان می سازد. به تعبیری دیگر، ملاک، شامل ویژگی هایی هر یک از فعالیت های معلم در نظام آموزش و پرورش متوسطه می باشد که قضاوت درباره وضعیت آنها، مطلوبیت و کیفیت آموزش متوسطه را آشکار می کند (بازرگان، ۱۳۸۰). از طرفی دیگر در پژوهش حاضر منظور از شاخص، عمده ترین ویژگی یا جنبه هر ملاکی که به مناسب ترین شکل ممکن کیفیت آن ملاک را نشان می دهد. به طور ویژه، شاخص ها، مشخصه هایی هستند که خصوصیات کیفی را در قالب کمیت ها بیان نموده و آنها را به صورت ارزش های عددی قابل فهم جهت قضاوت درباره ملاک های مورد نظر معلم به کار می رود (میرزامحمدی، ۱۳۸۵).

بنابراین، با در نظر داشتن مبانی نظری و پیشینه پژوهشی مذکور، مسئله اساسی پژوهش حاضر این است که، ملاک ها و شاخص های ارزیابی معلمان مدارس متوسطه کشور کدامند؟ همچنین، وضعیت کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد مطابق با چارچوب ارائه شده چگونه می باشد؟

سوال های پژوهش

- ۱) مهمترین ملاک های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟
- ۲) مهمترین شاخص های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟
- ۳) کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد بر اساس چارچوب ارائه شده چگونه می باشد؟

¹ - Middle States Association of Colleges and Schools Philadelphian

² - NCES.

³ - OESD.

⁴ - Battani

روش شناسی پژوهش

هدف پژوهش حاضر، اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس دوره متوسطه کشور می باشد. بر این اساس، در ابتدا با مطالعه اسناد بالادستی و پژوهش های داخلی و خارجی، اساسی ترین ملاک ها و شاخص های ارزیابی معلمان شناسایی و در قالب پرسشنامه ای با طیف پنج درجه ای لیکرت تدوین شده است. اعتبار ملاک ها و شاخص ها توسط ۳۰۰ نفر از کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش کهگیلویه و بویراحمد و متخصصان دانشگاهی تأیید شده اند. در نهایت، با هدف مشخص کردن وضعیت کیفیت معلمان مدارس متوسطه، چارچوب نهایی پژوهش در مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد اجرا شده است. بنابراین، روش پژوهش حاضر، از نظر هدف، کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده ها تو صیفی از نوع پیمایشی می باشد. با توجه به اینکه پژوهش در دو مرحله اعتبارسنجی و مطالعه موردی انجام شده، در ادامه بررسی روش شناسی پژوهش در دو مرحله جداگانه انجام خواهد شد.

مرحله اول؛ اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه

جامعه این بخش از پژوهش شامل؛

الف: جامعه متنی شامل اسناد بالادستی و پژوهش های داخلی و خارجی در زمینه موضوع (در بخش داخلی از سال ۱۳۸۰ تا حال حاضر و در بخش خارجی از سال ۲۰۰۰ تا کنون)

ب: تمامی کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش کهگیلویه و بویراحمد و متخصصان ارزشیابی کیفیت در سطح کشور برای انتخاب نمونه، به صورت هدفمند از افراد صاحب نظر در حیطه ارزیابی کیفیت در دانشگاه های کشور و کارشناسان صفی و ستادی آموزش و پرورش استان کهگیلویه و بویراحمد به عنوان نمونه پژوهش استفاده شده است. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان کارشناس، اشتغال حداقل ۵ سال در پست های مدیریتی و یا آشنایی با دانش ارزشیابی کیفیت می باشد. ملاک شناخته شدن افراد نمونه پژوهش به عنوان متخصص، آشنایی و داشتن تحقیقات مرتبط با ارزشیابی کیفیت آموزش در آموزش می باشد. حجم نمونه شامل، ۳۰۰ تن از کارشناسان آموزش و پرورش و متخصصین دانشگاهی است. که ۸۱ درصد (۲۴۳ نفر) کارشناسان آموزش و پرورش استان می باشند. این کارشناسان شامل معلمان، مدیران مدارس و کارکنان ستادی آموزش و پرورش استان است. متوسط سن پاسخ دهندگان ۴۳ سال، ۸۱ درصد از آنها دارای مدرک لیسانس و ۱۹ درصد از آنها دارای مدرک کارشناسی ارشد، متوسط سابقه فعالیت آنها ۱۶ سال می باشد. (۵۷ نفر) ۱۹ درصد دیگر، متخصصان ارزیابی کیفیت هستند، که ۳۰ درصد از متخصصان دارای درجه علمی، دانشیاری، ۲۰ درصد مربی (دارای مدرک کارشناسی ارشد) و ۵۰ درصد دیگر از متخصصان دارای درجه استادیاری می باشند. همچنین، متوسط سنی متخصصان ۴۵ سال و متوسط سابق تدریس آنها ۱۵ سال می باشد.

برای گردآوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. لازم به ذکر است که در تهیه پرسشنامه مراحل زیر مراعات شده است.

۱- بررسی جامع از منابع داخلی و خارجی انجام گرفته و استخراج مهمترین ملاک ها و شاخص های ارزیابی کیفیت

معلمان و تدوین در قالب پرسشنامه محقق ساخته با طیف پنج درجه ای لیکرت

۲- جهت بررسی اعتبار پرسشنامه از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شد تا اطمینان یابیم که، پرسشنامه به گونه‌ای طراحی شده باشد که ابعاد و عناصر ارزیابی کیفیت معلمان مدارس را تحت پوشش دقیق قرار دهد. بدین منظور، از نظرات ۳۰ نفر از متخصصان دانشگاهی استفاده شد و بر اساس نظرات آنها، نقایص پرسشنامه برطرف گردید. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ انجام و ۰/۹۶ محاسبه گردیده است. با توجه به این که مقدار به دست آمده بیشتر از ۰/۷۰ بود، پایایی ابزار اندازه گیری قابل قبول تلقی گردید.

۳- توزیع پرسشنامه مربوطه بین کارشناسان و متخصصان دانشگاهی

۴- فرایند توزیع و جمع آوری پرسشنامه‌ها از متخصصان در طی یک دوره شش ماه انجام گرفت.

۵- کد بندی نظرات کارشناسان و متخصصان، وارد کردن آنها در نرم افزار (SPSS) و انجام محاسبات آماری

۶- انجام محاسبات آمار توصیفی (سنجش امتیاز و میزان مطلوبیت هر یک از این ملاک‌ها و شاخص‌ها) و آمار

استباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای). درباره هر کدام ملاحظات در نظر گرفته شده است که شامل؛

انجام محاسبات آمار توصیفی

- a. تعیین امتیاز هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: با توجه به میانگین کل امتیازدهی به هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها، وزن‌دهی آنها صورت می‌گیرد تا سطح مطلوبیت هر یک مشخص شود. ملاک‌ها و شاخص‌هایی که سطح مطلوبیت آنها خیلی زیاد است ارزش عددی ۵، سطح زیاد ارزش عددی ۴، سطح متوسط ارزش عددی ۳، سطح کم ارزش عددی ۲ و سطح خیلی کم ارزش عددی ۱ اختصاص شده است.
- b. - تعیین سطح مطلوبیت هر یک از ملاک‌ها و شاخص‌ها: برای مشخص کردن سطح مطلوبیت در پژوهش حاضر امتیاز ۵ خیلی زیاد، امتیاز ۴-۴/۹۹ زیاد، امتیاز ۳-۳/۹۹ متوسط، امتیاز ۲-۲/۹۹ کم و حذف سوال و امتیاز ۱-۱/۹۹ خیلی کم و حذف سوال می‌باشد.

جدول شماره ۱. معیار تصمیم گیری در خصوص سطح مطلوبیت هر یک ملاک ها و شاخص ها

۱	۲	۳	۴	۵	معیار تصمیم کمی
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	معیار تصمیم کیفی
۱-۱/۹۹	۲-۲/۹۹	۳-۳/۹۹	۴-۴/۹۹	۵	معیار تصمیم کمی
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	معیار تصمیم کیفی

آمار استنباطی

در اجرای آزمون تی تک نمونه‌ای با ضریب اطمینان ۰/۹۵، در صورتی که مقدار آماره بدست آمده (T) با درجه آزادی مشخص (۲۹۹) محاسبه شود و سطح معنی داری مشاهده شده (Sig) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰/۰۵) شود، در این صورت این عامل، ملاک یا شاخص‌ها مورد توافق و تایید کارشناسان و متخصصان می‌باشد. در صورتی که سطح معنی داری مشاهده شده (Sig) مقدار کمتر از میزان خطای مجاز (۰/۰۵) نباشد، بدین معنا می‌باشد که، این ملاک و شاخص‌ها مورد توافق و تایید کارشناسان و متخصصان نمی‌باشد.

۷- ارائه چارچوب نهایی، ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت مدیران مدارس و طراحی پرسشنامه‌ها به منظور ارائه چارچوب مورد نظر جهت اجرا در مدارس.

مرحله دوم؛ مطالعه موردی مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد:

جامعه مطالعاتی پژوهش حاضر برای بخش مطالعه موردی شامل تمامی مدارس متوسطه (دخترانه و پسرانه) نظری (سالی واحدی) می‌باشد. برای انتخاب نمونه مورد نظر، مدارس متوسطه (دخترانه و پسرانه) نظری (سالی واحدی) دو شهرستان دنا و بویراحمد انتخاب شد. حجم نمونه با ضریب اطمینان ۰/۹۵ و اشتباه مجاز ۰/۰۵ با استفاده از فرمول کوکران^۱ محاسبه شده است. با توجه به انتخاب روش نمونه‌گیری خوشه‌ای برای نمونه‌گیری از سطح مدارس این دو شهرستان، نمونه‌های آماری پژوهش به این ترتیب می‌باشد:

الف:مدرسه

دو شهرستان دنا و بویراحمد به ترتیب دارای ۱۸ و ۵۲ مدرسه می‌باشد که جمعاً دارای ۷۰ مدرسه است. از این بین، بر طبق محاسبه فرمول کوکران، ۵۹ مدرسه از سطح هر دو شهرستان به صورت تصادفی، انتخاب شد. با توجه به کوچک بودن جامعه پژوهش در شهرستان دنا و بزرگ بودن جامعه پژوهش در شهرستان بویراحمد، به تناسب ۷۴٫۳ درصد نمونه پژوهش (۲۴ مدرسه دخترانه، ۲۰ مدرسه پسرانه و در کل تعداد ۴۴ مدرسه) از شهرستان بویراحمد انتخاب و ۲۵٫۷ درصد نمونه پژوهش (۸ مدرسه دخترانه، ۷ مدرسه پسرانه و در کل تعداد ۱۵ مدرسه) از شهرستان دنا انتخاب شد.

^۱ -Kukran

ب: معلم

دو شهرستان دنا و بویراحمد به ترتیب دارای ۱۲۷ و ۶۹۸ معلم می‌باشد که جمعاً دارای ۸۲۵ معلم است. بر طبق محاسبه فرمول کوکران، ۲۶۰ معلم از سطح هر دو شهرستان به صورت تصادفی، به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. با توجه به اینکه تعداد مدارس، نمونه پژوهش ۵۹ مدرسه می‌باشد، از هر مدرسه تقریباً ۴ الی ۵ معلم به صورت تصادفی انتخاب می‌شود. بدین ترتیب به تناسب تعداد ۱۹۳ معلم از سطح شهرستان بویراحمد و تعداد ۶۷ معلم از سطح شهرستان دنا به عنوان نمونه پژوهش انتخاب که نیمی از آنها زن و نیمی از آنها مرد می‌باشد.

برای گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. پرسشنامه شامل ۳۰ سوال می‌باشد که اطلاعات مربوط به مهمترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان را می‌سنجد. برای اعتبار پرسشنامه، از اعتبار صوری و محتوایی استفاده شده است. به این منظور، از نظرات ۳۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی استفاده شد و بر اساس نظرات آنها نقایص پرسشنامه برطرف گردید. برای اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار آلفا برای پرسشنامه معلم ۰/۸۹ محاسبه شده است، با توجه به این که مقدار آلفای بدست آمده بیشتر از ۰/۷۰ بود، پایایی ابزار اندازه‌گیری قابل قبول تلقی گردید.

یافته‌ها**سوال شماره یک- مهمترین ملاک‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟**

بررسی و تحلیل داده‌های مربوط به این سوال نشان داد که، شش ملاک (ترکیب و توزیع معلمان، فعالیت‌های آموزشی معلمان، فعالیت‌های پژوهشی معلمان، الگوها و روش‌های تدریس معلمان، استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی) استخراج شده است. تحلیل انجام شده شش ملاک در قالب آمار توصیفی و آمار استنباطی به شرح جدول ذیل ارائه شده است.

جدول شماره ۲- آمار توصیفی و استنباطی مربوط به اعتبارسنجی ملاک های معلم

عامل	ملاک ها	آمار توصیفی		آمار استنباطی	
		میانگین	سطح مطلوبیت	مقدار t	سطح معناداری
معلم	۱- ترکیب و توزیع معلمان	3/96	متوسط	22/55424	0/000
	۲- فعالیت های آموزشی معلمان	4/34	زیاد	26/27393	0/000
	۳- فعالیت های پژوهشی معلمان	4/0433	زیاد	17/9681	0/000
	۴- الگوها و روش های تدریس معلمان	4/183	زیاد	37/37794	0/000
	۵- استفاده از منابع و وسایل آموزشی	4/55	زیاد	16/47742	0/000
	۶- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	4/2866	زیاد	23/15722	0/000
	میانگین امتیاز کل ملاک ها	4/18		زیاد	

با توجه به نتایج حاصل از آمار توصیفی (جدول شماره ۲)، میانگین امتیاز کل ملاک های معلم (۴/۱۸) می باشد. بنابراین، از نظر سطح مطلوبیت، دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می باشد. همچنین، ملاک «استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم» با امتیاز (۴/۵۵) بیشترین میزان امتیازدهی را داشته و ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» با امتیاز (۳/۹۶) دارای کمترین میزان امتیازدهی می باشد. بررسی نتایج آزمون تی تک نمونه ای (جدول شماره ۲) حاکی از این است که، ملاک ها توسط کارشناسان و متخصصان مورد تأیید و به عنوان ملاک های مهم و قابل قبول در جریان ارزیابی کیفیت معلمان می باشد.

سوال شماره دو- مهمترین شاخص های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کدامند؟

بررسی و تحلیل داده های مربوط به این سوال نشان داد که، (۳۷) شاخص برای ۶ ملاک تعیین شده، ارائه شده است. نتایج تحلیل انجام شده پیرامون شاخص های ارزیابی معلمان مدارس متوسطه در قالب آمار توصیفی و آمار استنباطی به شرح جدول ذیل ارائه شده است.

آمار استنباطی			آمار توصیفی		شاخص
وضعیت پذیرش	سطح معناداری	مقدار t	سطح مطلوبیت	میانگین	
تایید	0/000	30/9 0	زیاد	4/26	نرخ معلمین از نظر سن، مرتبه علمی و سابقه کار
تایید	0/000	23/6 9	زیاد	4/076	نسبت معلمین به دانش آموزان به تفکیک مقاطع
تایید	0/000	20/0 6	زیاد	4/053	نسبت معلمین تمام وقت به پاره وقت
تایید	0/000	33/2 6	زیاد	4/32	نرخ معلمین متخصص در هر رشته تحصیلی به دانش آموزان
تایید	0/000	25/7 4	زیاد	4/42	نسبت معلم به دانش آموز
تایید	0/000	26/0 6	زیاد	4/25	نسبت معلم به کلاس
تایید	0/000	22/1 9	زیاد	4/063	نسبت معلم به مدرسه
تایید	0/000	18/9 0	زیاد	4/063	نسبت ساعات تدریس معلم در هفته
تایید	0/000	33/8 1	زیاد	4/25	نسبت معلمان فوق لیسانس به کل معلمان
تایید	0/000	23/4 5	زیاد	4/186	نسبت معلمان لیسانس به کل معلمان
تایید	0/000	27/8 4	زیاد	4/24	میانگین سطح تحصیلات کارکنان
تایید	0/000	34/8 8	زیاد	4/39	نسبت ساعت تدریس کل معلمان
زیاد				۴/۱۸	میانگین کل شاخص ها
تایید	0/000	26/4 0	زیاد	4/38	تعداد دوره های آموزشی (تخصصی) طی شده
تایید	0/000	29/8 8	زیاد	4	نسبت معلمان لیسانس و بالاتر به کل معلمان
تایید	0/000	31/5 9	زیاد	4/34	میانگین ساعات آموزش های ضمن خدمت سالانه- کارکنان
تایید	0/000	36/5 4	زیاد	4/19	نسبت ساعت تدریس کل معلمان
تایید	0/000	26/7 2	زیاد	4/19	میانگین سابقه ی خدمت معلمان
تایید	0/000	21/6 1	زیاد	4/24	میانگین ساعات تدریس معلمان در هفته
تایید	0/000	22/2 6	زیاد	4/1	میزان استفاده معلمان از کارگیری ابزارها، لوازم و فناوری های آموزشی در فرایند تدریس خود
تایید	0/000	22.7 2	زیاد	4/16	میزان مشارکت کارکنان، دانش آموزان و اولیا در طراحی و اجرای برنامه ها های کلاسی خود

اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های ارزیابی ...

تایید	0/000	21/0 3	زیاد	4/06	میزان استفاده معلمان از روش های آموزشی متناسب با موضوع تدریس	فعالیت پژوهشی معلم
زیاد				4/۲۱	میانگین کل شاخص ها	
تایید	0/000	22/5 7	زیاد	4/41	نسبت معلمان پژوهنده به کل معلمان	
تایید	0/000	18/5 5	زیاد	4/13	میزان کاربست یافته های پژوهشی در سطوح مختلف تصمیم سازی و تصمیم گیری	
تایید	0/000	21/0 4	متوسط	3/61	نسبت مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی	
تایید	0/000	25/0 5	زیاد	4/04	نسبت کتاب های تألیفی و ترجمه ای معلمان	
تایید	0/000	21/1 9	زیاد	4/10	نسبت مقالات ارائه شده معلمان در همایش، سمینارهای داخلی و خارجی	
تایید	0/000	23/5 4	زیاد	4/073	میزان پژوهش های انجام شده توسط معلمان	
تایید	0/000	19/1 6	متوسط	3/84	میزان اختراعات و ابتکارات ثبت شده توسط معلمان	
زیاد				4/032	میانگین کل شاخص ها	
تایید	0/000	23/6 7	زیاد	4/17	میزان استفاده معلمان از انواع روش های یادگیری و یاددهی (روشهای تدریس) متناسب با موضوع تدرسی خود	الگوها و روش های تدریس معلمان
تایید	0/000	24/6 4	زیاد	4/10	میزان استفاده معلمان از طرح درس	
تایید	0/000	29/7 7	زیاد	4/31	میزان استفاده معلمان از مواد و وسایل آموزشی در تدریس	
زیاد				4/19	میانگین کل شاخص ها	
تایید	0/000	31/8 0	زیاد	4/31	میزان کاربرد فناوری آموزشی توسط معلم در فرایند تدریس	
تایید	0/000	20/7 8	زیاد	4/233	میزان استفاده معلمان از وسایل و مواد آموزشی در فرایند تدریس خود	
تایید	0/000	23/0 3	زیاد	4/05	میزان استفاده معلمان از آزمایشگاه و کارگاه در فرایند تدریس	استفاده از منابع و وسایل آموزشی
زیاد				4.19	میانگین کل شاخص ها	
تایید	0/000	21/3 9	زیاد	4/20	میزان استفاده معلم از نتایج تحلیل آزمون های پیشرفت تحصیلی در جریان تدریس خود	
تایید	0/000	27/3 9	زیاد	4	ارایه بازخورد نتایج آزمون ها به دانش آموزان و اولیاء	ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

تایید	0/000	16/2 8	زیاد	4/08	میزان استفاده معلمان از روشهای متنوع ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
زیاد				4/09	میانگین کل شاخص ها
زیاد				4/16	میانگین امتیاز تمامی شاخص ها ارزیابی از معلم

با توجه به نتایج حاصل از جدول شماره ۳ (آمار توصیفی)؛

از بین شاخص های «ترکیب و توزیع معلمان»، شاخص «نسبت معلم به دانش آموز» با امتیاز ارزیابی (۴/۴۲) بالاترین و شاخص «نسبت معلمان تمام وقت به پاره وقت» با امتیاز (۴/۰۵) کمترین میزان امتیاز را داشته است. میانگین کل شاخص های «ترکیب و توزیع معلمان» (۴/۱۸) ارزیابی شده است.

از بین شاخص های «فعالیت آموزشی معلم»، شاخص «دوره های آموزشی (تخصصی) طی شده توسط معلمان» با امتیاز ارزیابی (۴/۳۸) بیشترین و شاخص «نسبت معلمان لیسانس و بالاتر به کل معلمان» با امتیاز ارزیابی (4) کمترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص های «فعالیت آموزشی معلم» (۴/۲۱) ارزیابی شده است.

از بین شاخص های «فعالیت پژوهشی معلم»، شاخص «نسبت معلمان پژوهنده به کل معلمان» با امتیاز ارزیابی (۴/۴۱) بیشترین و شاخص «نسبت مقالات منتشر شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی» با امتیاز ارزیابی (۴/۶۱) کمترین میزان ارزیابی را داشته است. میانگین کل شاخص های «فعالیت پژوهشی معلم» (۴/۰۳) ارزیابی شده است.

از بین شاخص های «الگوها و روش های تدریس معلمان»، شاخص «میزان استفاده معلمان از مواد و وسایل آموزشی در تدریس» با امتیاز ارزیابی (۴/۳۱) بیشترین و شاخص «میزان استفاده معلمان از طرح درس» با امتیاز ارزیابی (۴/۱۰) دارای کمترین میزان ارزیابی بوده است. شاخص های «الگوها و روش های تدریس معلمان» (۴/۱۹) ارزیابی شده است.

از بین شاخص های «استفاده از منابع و وسایل آموزشی»، شاخص «میزان کاربرد فناوری آموزشی توسط معلم در فرایند تدریس» با امتیاز ارزیابی (۴/۳۱) بیشترین و شاخص «میزان استفاده معلمان از آزمایشگاه و کارگاه در فرایند تدریس» با امتیاز ارزیابی (۴/۰۵) دارای کمترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص های «استفاده از منابع و وسایل آموزشی» (۴/۱۹) ارزیابی شده است.

از بین شاخص های «ارزشیابی پیشرفت تحصیلی»، شاخص «میزان استفاده معلم از نتایج تحلیل آزمون های پیشرفت تحصیلی در جریان تدریس خود» با امتیاز ارزیابی (۴/۲۰) بیشترین و شاخص «ارایه بازخورد نتایج آزمون ها به دانش آموزان و اولیاء» با امتیاز ارزیابی (4) دارای کمترین میزان ارزیابی بوده است. میانگین کل شاخص های «ارزشیابی پیشرفت تحصیلی» (۴/۰۹) ارزیابی شده است.

به طور کلی از میان همه شاخص های مربوط به معلم، شاخص های «فعالیت آموزشی معلم» با امتیاز ارزیابی (۴/۲۱) دارای بیشترین امتیاز و شاخص های «فعالیت پژوهشی معلم» با امتیاز ارزیابی (۴/۰۳) دارای کمترین امتیاز بوده است. به طور کلی میانگین کل امتیاز شاخص های مربوط به معلم (۴/۱۶) ارزیابی شده پس این شاخص ها دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می باشند.

جدول شماره ۳- آمار توصیفی و استنباطی مربوط به اعتبارسنجی شاخص های ارزیابی معلمان

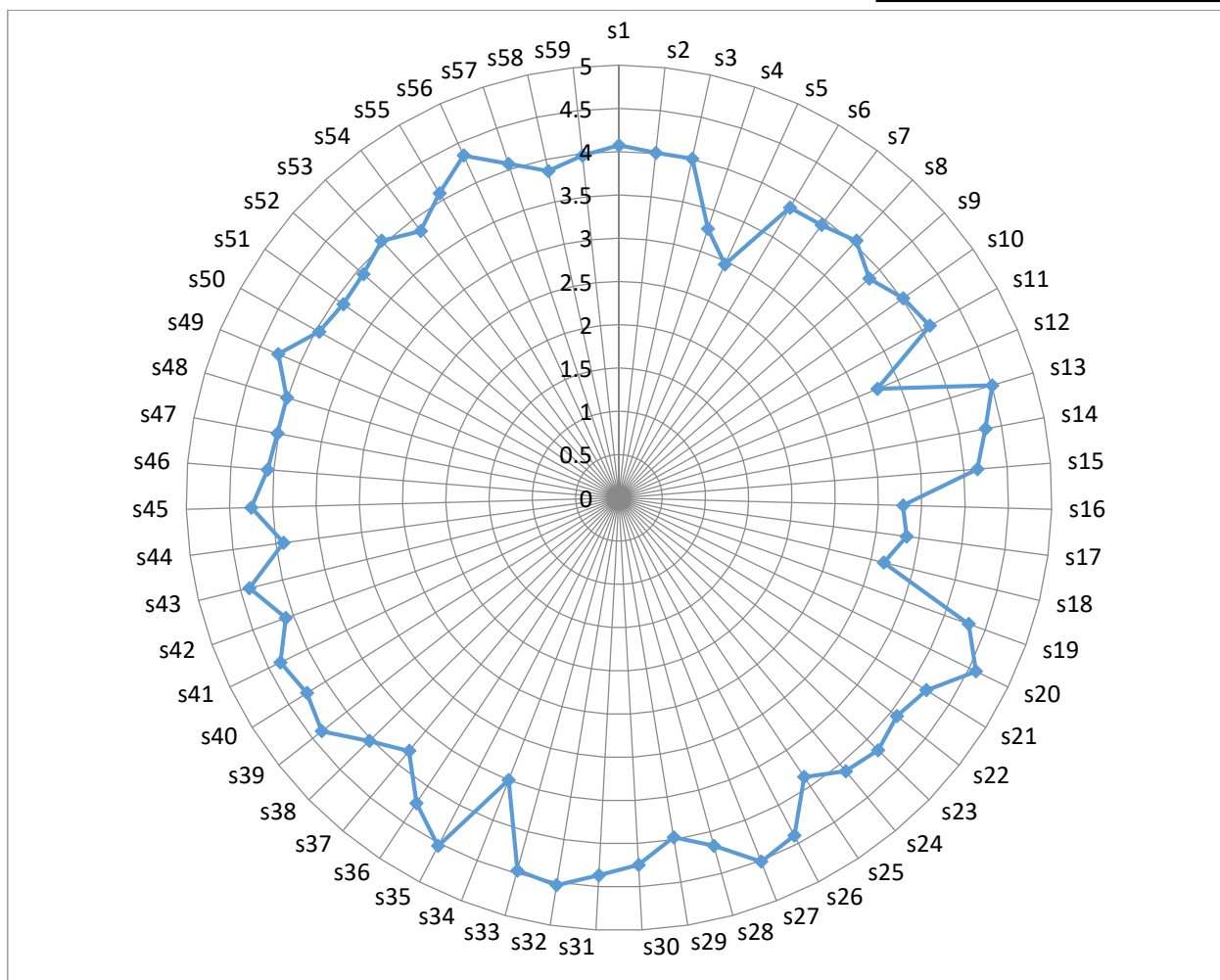
سوال شماره سه - کیفیت معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد بر اساس چارچوب ارائه شده

چگونه می باشد؟

به منظور بررسی سوال شماره سه، پس از اجرای پرسشنامه معلمان در مدارس و گردآوری داده‌ها، تحلیل داده‌ها در قالب شاخص‌های توصیفی (میانگین) انجام شد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، و به طور کلی، معلمان در مدرسه کد (۱۳) با امتیاز ارزیابی (۴/۵۰)، مدرسه کد (۲۰) با امتیاز ارزیابی (۴/۵۸)، مدرسه کد (۲۷) با امتیاز ارزیابی (۴/۵۱)، مدرسه کد (۳۲) با امتیاز ارزیابی (۴/۵۳)، مدرسه کد (۳۳) با امتیاز ارزیابی (۴/۴۶) و مدرسه کد (۳۵) با امتیاز ارزیابی (۴/۵۴) بیشترین میزان امتیاز ارزیابی را داشته‌اند. همچنین، مدرسه کد (۴) با امتیاز ارزیابی (۳/۲۷)، کد (۵) با امتیاز ارزیابی (۲/۹۶)، مدرسه کد (۱۲) با امتیاز ارزیابی (۳/۲۴)، مدرسه کد (۱۶) با امتیاز ارزیابی (۳/۲۸)، مدرسه کد (۱۷) با امتیاز ارزیابی (۳/۳۵) و مدرسه کد (۱۸) با امتیاز ارزیابی (۳/۱۵) کمترین میزان امتیاز ارزیابی را داشته‌اند. میانگین کل امتیاز حاصل از ارزیابی عامل «معلم» در ۵۹ مدرسه (۴/۰۳۷) شده که در سطح مطلوبیت «زیاد» می باشد.

به منظور به دست آوردن دید کلی و سریع از نتایج ارزیابی صورت گرفته، امتیاز حاصل از ارزیابی معلمان در مدارس نمونه مورد مطالعه را در قالب نمودار رادار به شرح ذیل ارائه شده است. شرح نمودار به این نحو می باشد که، تعداد ۵۹ مدرسه مورد مطالعه را به صورت کد بندی شده در قالب نمودار رادار (با طیف از ۰/۵۰ کمترین تا طیف ۵ بیشترین) مشخص و نتایج حاصل از ارزیابی را در ستون کد هر مدرسه‌ای ارائه داده است.

نمودار شماره ۱: امتیاز حاصل ارزیابی از معلم در مدارس در قالب نمودار رادار^۱

بحث و نتیجه گیری

مسائل مربوط به ارزیابی کیفیت معلمان از مهمترین مسائل مربوط به آموزش و پرورش می باشد. به منظور آگاهی از کیفیت فعالیت های معلمان، ارزیابی کیفیت باید بر اساس معیارها و شاخص های دقیق و قابل اندازه گیری باشد. نبود نشانگرها و معیارهای دقیق ارزیابی

^۱-علامت (S) سرواژه (School) می باشد که به ترتیب برای ۵۹ مدرسه بیان شده است.

معلمان، ارزیابی را بسیار مخاطره آمیز می سازد. در چنین حالتی، حرکات و رفتارهای سلیقه‌ای و فردی در سازمان مشاهده می شود و امکان تبعیض قائل شدن بسیار محتمل است. پژوهش حاضر با مورد مطالعه قرار دادن ادبیات ارزیابی در حیطه معلم در داخل و خارج از کشور، شش ملاک ارزیابی برای معلم را شناسایی کرده است و برای هر کدام از این ملاک‌ها، شاخص‌هایی مربوط به آن را گردآوری نموده است که شامل: ترکیب و توزیع معلمان (۱۲ شاخص)، فعالیت آموزشی معلم (۹ شاخص)، فعالیت پژوهشی معلم (۷ شاخص)، الگوها و روش‌های تدریس معلمان (۴ شاخص)، استفاده از منابع و وسایل آموزشی (۳ شاخص)، ارزشیابی پیشرفت تحصیلی (۳ شاخص) می‌باشند. ملاک‌ها و شاخص‌ها، در قالب پرسشنامه‌ای با طیف پنج درجه ای لیکرت تنظیم گردید و جهت اعتبارسنجی از نظرات ۳۰۰ تن از کارشناسان و متخصصان استفاده شد.

مطابق با یافته های جدول شماره (۲)، از میان ملاک‌های ارائه شده برای ارزیابی از معلمان، ملاک «استفاده از منابع و وسایل آموزشی توسط معلم» بیشترین میزان امتیازدهی را داشته است. امتیاز بالای این ملاک در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان می‌تواند به دلیل اهمیتی باشد که، کارشناسان و متخصصان برای منابع و وسایل آموزشی در بالا بردن کیفیت کار معلمان، افزایش کارایی و اثربخشی تدریس معلم، قائل هستند. از طرفی دیگر، امتیاز بالای این ملاک می‌تواند به علت کمبود یا عدم استفاده از منابع و وسایل آموزشی در مدارس باشد. در ادامه، ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» دارای کمترین میزان امتیازدهی می‌باشد. علت پایین بودن امتیاز ارزیابی این ملاک در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان می‌تواند به این دلیل باشد که، ملاک «ترکیب و توزیع معلمان» در همه نقاط کشور و یا در بخشی از مناطق مختلف کشور به صورت نابرابر و متفاوت می‌باشد، بدین ترتیب، امتیاز بالا دادن به این ملاک باعث می‌شود که، نتایج ارزیابی انجام شده غیره واقعی باشد. به این معنا می‌باشد که، باعث پایین بودن امتیاز ارزیابی مناطق نبرخوردار و بالا بودن امتیاز مناطق برخوردار شود. به طور کلی، امتیاز کل ملاک‌های ارزیابی از معلم دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد، که نشان از کارایی، مهم بودن، قابل قبول بودن و کفایت لازم این ملاک‌ها در ارزیابی از کیفیت معلمان را دارد. نتایج حاصل از اجرای آزمون t تک نمونه‌ای حاکی از آن است که؛ این ملاک‌ها مورد توافق و تأیید متخصصان می‌باشند.

بر اساس یافته های جدول شماره (۳)، از میان شاخص‌های استخراجی برای هر یک از ملاک‌های پیشنهادی، میانگین کل شاخص‌های «فعالیت آموزشی معلم» دارای بیشترین میزان امتیازدهی بوده است. امتیاز بالای این شاخص‌ها، نشانگر اهمیت و جایگاه این آنها در بروز شدن معلمان، افزایش سطح کارایی و اثربخشی کار معلمان و در نهایت ارتقاء سطح کیفیت آموزش و یادگیری دانش آموزان می‌باشد. از طرفی امتیاز بالای این شاخص‌ها را می‌توان به احساس نیازی مربوط دانست که در این زمینه در آموزش متوسطه کشور، توسط کارشناسان و متخصصان احساس شده است. در ادامه، میانگین کل شاخص‌های «فعالیت پژوهشی معلم» دارای کمترین امتیاز بوده است. در مورد علت پایین بودن امتیاز این شاخص‌ها می‌توان به این نکته اشاره داشت که، با وجود اهمیت و جایگاهی که کارشناسان و متخصصان برای تحقیق و پژوهش در ارتقاء سطح کیفیت کار معلمان قائل هستند، ولی، به دلیل اینکه اکثر معلمان دارای سابقه کار بالا و مدارک تحصیلی پایین هستند، و با روندها و فرایندهای تحقیق و پژوهش در آموزش و پرورش آگاهی‌های لازم را ندارد، همچنین با در نظر داشتن این نکته که، زمینه‌های لازم برای تحقیق و پژوهش در آموزش و پرورش مهیا نمی‌باشد، در نتیجه این شاخص‌ها در اعتبارسنجی به وسیله کارشناسان و متخصصان

دارای کمترین میزان امتیازدهی بوده است. به طور کلی، امتیاز کل شاخص‌های مربوط به ارزیابی از معلم دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشند، که نشان دهنده این نکته می‌باشد که این شاخص‌ها کارایی و کفایت لازم برای ارزیابی از کیفیت معلمان را دارد. نتایج حاصل از اجرای آزمون t تک نمونه‌ای در مورد شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان حاکی از آن است که، این شاخص‌ها مورد توافق و تأیید متخصصان می‌باشند و برای ارزیابی از کیفیت معلمان مناسب هستند.

در ادامه، پس از اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کشور، پرسشنامه‌ای ۳۰ سوالی طراحی گردید و در اختیار معلمان مدارس متوسطه (نظری) استان کهگیلویه و بویراحمد قرار گرفت. نتایج حاکی از آن است که، میانگین کل امتیاز ارزیابی از معلمان مدارس دارای سطح مطلوبیت «زیاد» می‌باشد. یافته‌ها در مورد اجرای چارچوب نهایی بر روی معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد به منظور مشخص کردن وضعیت کیفیت معلمان، حاکی از این نکته است که، معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد مطابق با ملاک‌ها و شاخص‌های اعتبارسنجی شده توسط کارشناسان و متخصصان، دارای وضعیت کیفیت مطلوب «زیاد» می‌باشند. در نهایت، نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر اهمیت این نکته می‌باشد که چارچوب پیشنهادی برای ارزیابی از کیفیت معلمان متوسطه هم در مرحله اعتبارسنجی و هم در مرحله مربوط به اجرا در مدارس برای سنجش کیفیت معلمان، موفقیت لازم را داشته و می‌تواند برای سنجش کیفیت معلمان مدارس کشور بکار گرفته شود.

در مقام مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با ادبیات پژوهشی موجود، می‌توان گفت که تمامی کارهای انجام گرفته، ابعاد، وسعت مطالعاتی و معیارهای دقیق و کمی در تدوین ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی از کیفیت معلمان را نداشته‌اند. همچنین، مطالعات انجام گرفته، به انجام اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های پیشنهادی خود، جهت مشخص کردن وزن و مطلوبیت آنها نپرداخته‌اند. دیگر اینکه، پژوهش به منظور مشخص کردن کارایی و اثربخشی چارچوب پیشنهادی خود، به اجرای آزمایشی ملاک‌ها و شاخص‌های نهایی پرداخته است. بنابراین، از این جهات، می‌توان گفت این پژوهش در میان کارهای انجام گرفته، پژوهشی نو و مورد نیاز می‌باشد.

با در نظر داشتن هر دو مرحله اعتبارسنجی ملاک‌ها و شاخص‌های ارزیابی کیفیت معلمان مدارس متوسطه کشور و اجرای ملاک‌ها و شاخص‌های تأیید شده بر روی معلمان مدارس متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد، باید خاطر نشان کرد که، یکی از مهمترین مراحل در ارزیابی و اعتبارسنجی کیفیت، پیگیری نتایج حاصل از کار و انجام برنامه‌ریزی به منظور اصلاح آن می‌باشد. بنابراین، باید کمیته‌ای متشکل از بهترین کارشناسان و متخصصان ارزیابی کیفیت در این مورد را تشکیل، تا با شناسایی و ارزیابی نقاط قوت و ضعف در معلمان و برنامه‌ریزی صحیح و منطقی برای آن، زمینه استفاده هر چه بهتر از فرصت‌ها و تهدیدات موجود فراهم آید و در نهایت منجر به یک سیستم آموزشی با کیفیت در سطح کشور شود.

منابع

- اسحاقیان، مهدی و عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۲). کیفیت در تعلیم تربیت و شاخص های آن. فصل نامه آموزه، شماره ۱۹.
- بارزگان، عباس (۱۳۸۰). *ارزشیابی آموزشی: مفاهیم الگوها و فرایندهای عملیاتی*. تهران: انتشارات سمت، چاپ اول.
- بارزگان، عباس (۱۳۷۲). سیستم نشانگرهای آموزشی و کاربرد آن در تحلیل کارایی دانشگاهی. *نشریه علوم تربیتی دانشگاه تهران*، سال شانزدهم، شماره ۱۲، ص ۲.
- بختیاری، ابوالفضل (۱۳۸۳). استاندارد، استانداردسازی و اعتبارسنجی (تضمین کیفیت) در نظام آموزشی، مجموعه مقالات اولین همایش استاندارد و استاندارد سازی در آموزش و پرورش، تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- بقایی شیوا، نعمت الله. (۱۳۷۴). *بررسی و طراحی الگوی ارزیابی مناسب برای اعتباربخشی دبیرستان های نظام جدید آموزش متوسطه*. تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.
- جاویدان، لیدا، علی اسماعیلی، عبدالله، و شجاعی، علی اصغر (۱۳۹۷). تدوین الگوی ویژگی ها و شایستگی های معلمی بر اساس اسناد بالادستی آموزش و پرورش. *پژوهش در نظامهای آموزشی*، ویژه نامه، بهار ۱۳۹۷.
- جوادی، محمدجعفر (۱۳۸۸). ضرورت و چگونگی ایجاد تضمین کیفیت در آموزش و پرورش. *ماهنامه پژوهشنامه آموزشی*، شماره ۱۱۸.
- خروشی، پوران، نصر، احمد رضا، میر شاه جعفری، سید ابراهیم، و موسی پور، نعمت الله (۱۳۹۴). تبیین شایستگی های معلم طراز جمهوری اسلامی ایران بر اساس اسناد تحولی نظام آموزش و پرورش. *مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی و نهمین همایش ارزیابی کیفیت نظام های دانشگاهی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیم تهران*.
- ریزی، جمال، امام جمعه، محمدرضا، و احمدی، غلامعلی (۱۳۹۶). ارائه مدلی برای معلم اثربخش و بررسی تناسب آن با استلزامات اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش ایران. *پژوهش در برنامه ریزی درسی*، سال چهارده، دوره دوم، شماره ۲۸، پیاپی ۵۵.
- عبداللهی، بیژن (۱۳۸۶). طراحی سامانه نشانگرهای ارزیابی کیفیت مدارس ابتدایی و راهنمایی. *فصل نامه تعلیم و تربیت*، سال ۲۳، شماره ۲.
- فرمehنی فراهانی، محسن، کشاورز زاده، علی، و نصیری، زهره. (۱۳۹۳). طراحی و اعتبارسنجی ملاک ها و شاخص های ارزیابی کیفیت دانش آموزان مدارس متوسطه (مطالعه ی موردی: مدارس استان کهگیلویه و بویراحمد). *دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی*، دوره سوم، شماره ۵.
- میرزاحمدی، محمد حسن (۱۳۸۵). *مبانی نظری احصاء شاخص های ارزشیابی نظام آموزش و پرورش*. طرح پژوهشی دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش. وزارت آموزش و پرورش، تهران.

میرکمالی، سیدمحمد، پورکریمی، جواد، فراستخواه، مقصود، و نامداری پژمان، مهدی (۱۳۹۶). طراحی الگوی تضمین کیفیت برنامه ریزی آموزشی دانشجو معلمان در دانشگاه فرهنگیان. دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، دوره ۶، شماره ۱۲.

یادگارزاده، غلام رضا (۱۳۸۸). اعتبارسنجی در آموزش و پرورش؛ فرصت ها و تهدیدها. فصلنامه رشد-تکنولوژی آموزشی، شماره ۷.

یادگارزاده، غلام رضا (۱۳۸۸). اعتبارسنجی در آموزش و پرورش. فصلنامه رشد-تکنولوژی آموزشی، شماره ۸.

یوسفی، علی رضا و همکاران (۱۳۸۶). شاخص های سنجش کارآیی درونی در دانشگاه های علوم پزشکی. مجله آموزش در علوم پزشکی، شماره ۷.

Anderson, L. (2011). *Indicators for Quality Assurance in Secondary Education*. <http://www.bceqa.ca>.

Battani, F. (1996). *indicator for performance of educational system*. IIEP-NO4: Paris, Unesco.

Bsharat, A. , & Rmahi, R. (2016). Quality Assurance in Palestine's Teacher Education Programs: Lessons for Faculty and Program Leadership. *American Journal of Educational Research*, 4,2A, 30-36.

Banathy, B. H. (2000). *The evolution of systems inquiry. paper presented at International Electronic Seminar on Wholeness, International Society for the Systems Sciences*. available at: [www.newciv.org/ISSS Seminaronwholeness.html](http://www.newciv.org/ISSS_Seminaronwholeness.html).

Charles, B. P., & Julie C. G. (2011). *Board of Education Approves New Model for Teacher Evaluation Recommends that Student Academic Progress Account for 40 Percent of Rating*. Virginia Board of Education.

Farmahini Farahani, M., Keshavarz Zadeh, A., Nasiri. Z., & Elyasi. Y. (2016). *The development and accreditation of factors, criteria and indicators of Quality evaluation (based on internal evaluation) in secondary education of Iran (case study: Kohkiluyeh & Boyer-Ahmad's high schools)*: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Jain, C., & Prasad, N. (2018). *Quality of Secondary Education in India*. Springer Nature Singapore Pte Ltd.

James, W. L. (2011). *First Review of Revised Guidelines for Uniform Performance Standards and Evaluation Criteria for Teachers and Virginia Standards for the Professional Practice of Teachers*. Virginia Department of Education P. O. Box 2120. Richmond, Virginia 23218-2120.

Jihyun. K. (2017). *Quality matters: the influence of teacher evaluation policies and school context on teaching quality*. Submitted to Michigan State University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Educational Policy – Doctor of Philosophy.

Middle States Association of Colleges and Schools Philadelphia, Commissions on Elementary and Secondary Schools. (2009). *standard for accreditation for school*. www.msacess.org/Accreditation/Standards.

Ministry of Education, Hong Kong. (2011). *Advanced Accreditation Standards for Quality School Systems*. <http://www.edu.tw/files/publication>.

NCES. (2000). *monitoring school quality: and indicator reports*. USA departeman of education, office of educational research and improvement, national center of educational statistics.

OESD. (1998). *A glance of education-OESD indicators*. Center of education research and innovation. OECD Education: publication OESD Paris.

OECD. (2016). *Teacher Evaluation: Current Practices in OECD Countries and a Literature Review*. OECD Education Working Paper No. 23.

OESD. (2016). *evaluation and assessment framework for improving school outcomes. Common policy challenges*: publication OESD Paris.

Oyewumi, C. F., & Fatoki, O. R. (2015). Quality assurance in teachers' education in Kwara State: Challenges and the way forward. *Merit Research Journal of Education and Review*, 3(2), 119-125.

Stronge, J. H., & Tucker, P. D. (۲۰۰۳). *Handbook on teacher evaluation: Assessing and improving performance*. Larchmont, NY, Eye on Education.

Tyler, J. H. (2011). *Designing High Quality Evaluation Systems for High School Teachers, Challenges and Potential Solutions*. Center for American Progress Designing High Quality Evaluation Systems for High School Teachers.

Robert, C. K. (2014). Teacher efficacy in Teaching and Teacher Education. Teaching and Teacher Education, *journal homepage: www.elsevier.com/locate/tate*, <http://www.journals.elsevier.com/teaching-and-teacher-education/virtual-special-issues/teacher-efficacy-in-teaching-and-teacher-education/http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2014.07.007>

Virginia Board of Education. (2011). *Guidelines for Uniform Performance Standards and Evaluation Criteria for Teachers*: publication Virginia Board of Education.

Word bank. (۱۹۹۸) Quality Assurance and Improvement in Higher Education in the Asia and Pacific Region. *A paper presented at Regional Workshop on Quality Assurance*, Thailand.